

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ – ПЛОВДИВ
ФАКУЛТЕТ „ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ“
КАТЕДРА „ОБЩЕСТВЕНОЗДРАВНИ НАУКИ“

Лекция № 4

**РАЗВИТИЕ НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО И
ЗДРАВНОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО В
БЪЛГАРИЯ**

Проф. д-р Силвия Александрова-Янкуловска, д.м.н.

Доц. д-р Гена Грънчарова, д.м.

ВЪВЕДЕНИЕ

- Първите форми на организирани здравни грижи в системата на гражданската администрация в напредналите европейски страни се появяват в началото на 19-ти век.
- Като специфична част на законодателството здравните закони се появяват доста по-късно. Първите такива актове са във **Франция** от 1822 г. със създаването на Висш медицински съвет към Министерството на вътрешните работи

- След 1848 г. в **Англия** е приет „Санитарен закон”, с който здравеопазването се регламентира като държавна функция.
- След премахването на крепостното право в **Русия** през 1861 г. се създават „Земски управления”, на които заедно с другите функции се възлага и здравеопазването.

- В **България** през 1852 г. със закон се създава Санитарен съвет, ръководещ здравното дело в Османската империя и се поставят основите на местната здравна администрация.
- България след Освобождението не наследява някаква развита здравна организация и започва развитие на съвършено нови организационни принципи и структура.
- Периодизацията в развитието на здравеопазването и здравното законодателство в България включва **7 етапа**.

ПЪРВИ ЕТАП

- **Между 1879 и 1888 г.**
- Постепенно се изгражда здравната организация в княжество България (силно руско влияние) и в Източна Румелия (силно западно влияние).
- През 1878 г. княз Дондуков обявява конкурс за закон > д-р Димитър Моллов

Д-р Димитър Моллов

първоосновател на здравното законодателство

- „Съображения за устройството на медицинската част в България” - **“Временни правила за устройството на медицинското управление в България”**, въведени от 1 февруари 1879 г.
- Председател на Върховния медицински съвет (1879 – 1882)
- Един от инициаторите за основаването на Александровска болница в София
- Основател на БЧК (1883)
- Съосновател (1901) и пръв председател на БЛС

„Временните правила“

МЕДИЦИНСКИ СЪВЕТ
/централно ръководство/

Окръжни
лекари

Градски
лекари

д-р Иван Василевич Грим

1882 г. предлага **7 граждански медицински закони**, които се утвърждават и отменят временните правила:

- задължения към окръжния лекар „да предугажда развитието на болестите между населението в поверения му окръг”,
- към лекарите, да водят здравна просвета сред населението;
- специално внимание е обърнато на комуналната санитария, карантинната служба и санитарния надзор, като се разпорежда задължително съобщаване на заразните болести.

- По същото време в Източна Румелия се изгражда самостоятелна администрация, и се приемат публично-административни правилници, изпълняващи ролята на закони.
- „Законът за устройството на санитарната част“ от 1880 г., според който здравната администрация включва околии (от около 26 000 души) и във всяка околия се назначава лекар или фелдшер.
- Характерно за този етап е изграждането на **здравната система като публична институция.**

ВТОРИ ЕТАП

- **От 1888 г. до 1912 г.**
- Этап на усъвършенстване на здравната организация.
- През 1888 г. е приет Санитарен закон – автор **д-р Панайот Жечев** - от правителството на Стефан Стамболов.

„Санитарен закон“

- Отговорността за здравеопазването като държавна функция се възлага на административните власти > Цялата здравна администрация се включва към държавните органи.
- Всички здравни заведения стават държавни.
- Регламентират се правата на лекарите, сестрите, фелдшерите, аптекарите.
- Определя се какво е медицинска помощ без заплащане, кой има право на това.

“Закон за опазване на общественото здраве” 1903 г.

- Първи устройствен закон
- Запазват се съществуващите структури
- Въвеждат се лекарски здравни участъци като форма за оказване на здравна помощ (първоначално в селата, а по-късно и в градовете).
- Действа до 1929 г.

Първи социално-здравни закони

- 1905 - Закон за закрила на женския и детския труд
- 1906 - Закон за подпомагане на държавните работници при инвалидност и заболяване
- 1907 - Закон за инспекцията на труда

- Втората професионална организация на лекарите в света, след английската.
- Начална задача е да защитава интересите на лекарското съсловие и да определя техните хонорари.
- Поради липса на министерство на здравеопазването по това време, БЛС дори определя здравната политика.

БЛС - 1901 г.

Води настойчива борба през 1910-1911 г. за:

- създаване на Министерство на народното здраве и труда
- регламентиране по законодателен път на участието на БЛС в управлението на здравеопазването

ТРЕТИ ЕТАП

Период на войните /1912-1918 г./

- “Закон за борба против епидемиите, петнист тиф, холера и чума” /1915 г./
- “Закон за народните хигиенични съвети” /1916 г./
- Народни хигиенични съвети

ТРЕТИ ЕТАП

- През 1917 г. народното събрание гласува “Закон за хигиената и безопасността на труда” и се създава службата по трудова хигиена.
- През 1918 г. се приема “Закон за работническите осигуровки относно рисковете болест и злополука”, който поставя началото на здравно-осигурителните фондове.

ЧЕТВЪРТИ ЕТАП

- **Период на следвоенно възстановяване
1919-1928 г.**
- 1919 г. - първият “Закон за борба с маларията” и се създава държавен орган - инспекторат по борба с маларията при Дирекцията на народното здраве.
- 1924 г. - “Закон за обществените осигуровки”

„Закон за обществените осигуровки“

- Оформя системата на работническото здравеопазване и трудовата медицина.
- Задължително осигуряване на всички работници и служещи в държавни, частни и обществени заведения, предприятия, стопанства при случай на злополука, болест, майчинство, инвалидност и старост.
- Медицинската помощ се оказва за сметка на създадения със закона „Фонд за обществени осигуровки“.
- Средствата на фонда се набират $\frac{2}{3}$ по равно от работодателите и държавата и $\frac{1}{3}$ от осигурените.

ПЕТИ ЕТАП

- **Обхваща периода 1929-1949 г.**
- **нови елементи на здравеопазването и здравното законодателство**
- **“Закон за народното здраве” от 1929 г. – втори устройствен закон**

“Закон за народното здраве”

- регламентирането на здравната просвета и ролята ѝ в борбата със социалните болести,
- грижите за майката и детето,
- утвърждаването на здравния участък,
- разширяването на хигиенната и противоепидемичната дейности,
- регламентирането на правата на Българския лекарски съюз, който получава статут на “лекарска камара” /по образеца на западноевропейските страни/.

Други закони

- „Наредба-закон за цялостното обединение на здравните служби” (1934 г.),
- „Наредба-закон за задължителната служба и частна практика на лекарите в селата” (1935 г.),
- „Наредба-закон за изграждане на здравни домове в селата и по-малките градове” (1938 г.),
- „Наредба-закон за борба с венерическите болести” (1936 г.)

“Проект за държавен здравен план”

- приет 1940 г. на 25-тия събор на БЛС
- планово развитие на здравеопазването
- фондово финансиране
- обединяване на здравните служби
- приоритет на обществената профилактика
- участие на населението в здравните дейности
- мерки за намаляване на детската смъртност
- наблюдение на бременните
- борба с туберкулозата
- организирана стоматологична помощ
- разширяване на здравната мрежа

Д-р Рачо Ангелов

- Председател на БЛС (1920-1924)
- Министър на народното здраве (1944-1947).
- Проектът за държавен здравен план от 1940 г. е основен програмен документ на създаденото през 1944 г. Министерство на народното здраве, ръководено от д-р Рачо Ангелов.
- До 1949 г. се изпълнява програма, чиято основа е заложена още в „Закона за народното здраве” от 1929 г.

ШЕСТИ ЕТАП

- **Обхваща периода 1949-1990 г.**
- Периодът на социалистическо здравеопазване
- Отменят се всички предишни актове, включително и Законът за народното здраве
- Чрез Постановление на Министерския съвет се въвежда съветският модел на здравеопазване
- Пълно одържавяване на здравната система
- Национализира се медицинската техника и аптеките
- Създава се държавен монопол
- Въвежда се централизирано държавно планиране, финансиране и управление от МНЗ

Резултати

- Действаща система до 1970 г.
- положителна динамика в редица показатели за здравното състояние на населението
- стабилна кадрова и материална база на здравеопазването, която по количествени измерения става съизмерима с напредналите страни
- **1973 г. Закон за народното здраве** - трети устройствен закон - в сила до 1.01.2005 г.

Проблеми

- след 1970 г. постепенно започва спад в здравеопазването;
- бюрократизира се и се нарушава неговата ефективност поради централизираното планиране, управление и финансиране;
- пропадат редица опити за въвеждане на икономически механизми и пазарни подходи в здравеопазването;
- не се реализира разработената през 1986-1987 г. концепция за преустройството на здравеопазването, нито утвърденият през 1989 г. Указ за създаване на здравноосигурителни фондове.

СЕДМИ ЕТАП

- **Обхваща периода след 1990 г.**
- Структурна и финансова реформа на здравеопазването

ЕТАП	ГОДИНИ	ИМЕНА	СЪБИТИЯ
1	1879-1888	Д-р Моллов Д-р Грим	“Временни правила за устройството на медицинското управление в България” 7 граждански медицински закони
2	1888-1912	Д-р Жечев	„Санитарен закон“ „Закон за опазване на общественото здраве“ Социално-здравни закони БЛС
3	1912-1918		Закони за: борба с епидемии, хигиена и безопасност на труда, работнически осигуровки относно болест и злополука
4	1919-1928		„Закон за борба с малария“ „Закон за обществените осигуровки“
5	1929-1949	Д-р Рачо Ангелов	„Закон за народното здраве“ 1929 г. „Проект за държавен здравен план“ 1940 г.
6	1949-1990		„Закон за народното здраве“ 1973 г.
7	след 1990		реформи